

+ LES
CONCÒRDIES
DELS APOTECARIS
DE BARCELONA
DEL SEGLE
XVI +

+ LES CONCÒRDIES DE BARCELONA DEL SEGLE XVI +

+ LAS CONCORDIAS DE BARCELONA DEL SIGLO XVI +

+ THE 16TH CENTURY CONCORDIAS OF BARCELONA +

Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya

Publicacions i Edicions

Índex + Índice + Contents

Presentació	
MIQUEL YLLA-CATALÀ I GENÍS	pàg. 9
Les concòrdies de Barcelona del segle XVI	
JOSEP M. SUÑÉ ARBUSSÀ	pàg. 11
El col·legi d'apotecaris de la ciutat de Barcelona, editor de les concòrdies	
XAVIER SORNÍ ESTEVA	pàg. 49
Les malalties del segle XVI a Catalunya. La patologia de l'època moderna. Els malalts	
JACINT CORBELLÀ	pàg. 67
+	
Presentación	
MIQUEL YLLA-CATALÀ I GENÍS	pàg. 85
Las concordias de Barcelona del siglo XVI	
JOSEP M. SUÑÉ ARBUSSÀ	pàg. 87
El colegio de boticarios de la ciudad de Barcelona, editor de las concordias	
JAVIER SORNÍ ESTEVA	pàg. 127
Las enfermedades del siglo XVI en Catalunya. La patología de la época moderna. Los enfermos	
JACINT CORBELLÀ	pàg. 147

Introduction

MIQUEL YLLA-CATALÀ I GENÍS

pàg. 167

The 16th-century concordias of Barcelona

JOSEP M. SUÑÉ ARBUSSÀ

pàg. 169

The society of apothecaries of the city of Barcelona,
publisher of the concordias

JAVIER SORNÍ ESTEVA

pàg. 209

The illnesses of the 16th century in Catalonia.
The diseases of the modern age. The sick

JACINT CORBELLA

pàg. 229

Presentació

Miquel Ylla-Català i Genís

President de la Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya

Entre les activitats que preveuen els Estatuts de la Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya, perquè la institució pugui desenvolupar els seus fins i promoure l'estudi i la recerca de les ciències farmacèutiques, hi figura el manament de publicar obres d'autors antics que es jutgin de mèrit rellevant. Conseqüent amb aquest requeriment, l'Acadèmia sempre ha esguardat amb complaença, i fins i tot podem dir amb veneració, aquelles obres que als inicis del segle XVI marquen una fita important en la història de la farmàcia catalana, i la situen en l'avantguarda del món civilitzat de l'època. Així ho varen entendre els fundadors de la nostra institució, que no varen dubtar a escollir el gravat que figura en l'inici de la primera *Concòrdia de Barcelona* com a imatge ensenya per presidir la sala de sessions de l'Acadèmia. En aquesta reflexió es troba l'origen de l'acord de la Junta de Govern de la Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya d'editar en facsímil i en una obra conjunta les tres primeres *Concòrdies de Barcelona*, que avui coneixem, publicades en els anys 1511, 1535 i 1587.

L'any 1980, la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona va adquirir els dos exemplars incomplets coneguts, i va poder reunir en un volum únic la primera de les *Concòrdies* barcelonines. Per tal de recordar l'efemèride, el Centre de Publicacions de la Universitat de Barcelona va acordar publicar una edició facsímil de 500 exemplars de l'obra esmentada, que avui es troba totalment exhaurida. Aquesta edició va permetre als investigadors un coneixement i un estudi del text, així com la difusió de l'obra, que es considera la segona farmacopea publicada al món. La segona *Concòrdia*, publicada l'any 1535, de la qual sols es coneixen dos exemplars difícils de consultar, no ha estat mai publicada, i la tercera de l'any 1587, de la qual es coneixen diferents exemplars en biblioteques públiques i privades, ha estat sense cap mena de dubte més coneguda i s'ha trobat a l'abast dels estudiosos.

✦ PRESENTACIÓ ✦

Tanmateix, les tres *Concòrdies* barcelonines conegudes, publicades en el segle XVI, formen un corpus de gran valor farmacèutic, que es troba en els orígens del saber de l'art de curar a casa nostra i aporta una base sòlida sobre la qual recolza el prestigi de l'apotecari, que rebia una acurada formació per mitjà de l'organització gremial, i del farmacèutic format a les aules de la nostra Universitat, d'on han eixit un nombre considerable de persones que han liderat la difusió de tot allò que la farmàcia ha donat i està donant a la nostra societat fins a aquest nou segle. La Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya assumeix aquesta realitat i voldria, en la mesura del possible, ser-ne continuadora. Aquest desig encaixa a la perfecció amb la decisió d'editar juntes les tres *Concòrdies de Barcelona*, precedides d'un estudi fet per tres acadèmics numeraris experts en el tema. L'avinentesa de la celebració dels cinquanta anys de la fundació de la nostra institució dóna a aquesta obra un sentit més ampli. Amb aquesta, l'Acadèmia vol deixar a les noves generacions de farmacèutics un record i un testimoni de la dedicació i estima de la nostra Reial Acadèmia a la difusió de les ciències farmacèutiques.

LES CONCÒRDIES DE BARCELONA DEL SEGLE XVI

Josep M. Suñé Arbussà

Durant el segle XVI, el Col·legi d'Apotecaris de Barcelona publica les tres úniques *Concòrdies* fins avui conegudes: les de 1511, 1535 i 1587. De les dues darreres, se'n té notícia des de sempre, mentre que la primera fou pràcticament ignorada fins que, el 1943, el farmacèutic de Valls doctor Francesc Ballester va localitzar-ne un exemplar i en publicà la notícia en *Farmacia Nueva*, a la qual seguí una llarga controvèrsia i un seguit de publicacions.

La Concordie apothecariorum Barchinone 1511

Antecedents

No la mencionen Hernández Morejón (1845) (1), ni Chiarlone i Mallaina (1847 (2), 1865(3)), ni cap altre autor contemporani.

La primera referència escrita és la de Norbert Font i Sagué en la seva *Història de les Ciències Naturals a Catalunya del segle IX al segle XVIII* (Barcelona, 1908), on escriu (4): «Sigle de renaixement científich fou el sigle XVI y durant ell la Farmacia catalana camina al devant de totes les nacions [...] Nostra ventatja no sols està demostrada en aquest fet», es refereix a la publicació de l'obra de Pere Benet Mateu, «sino també ab la publicació de la *Concordia Pharmacopolarum Barchinonensium*, impresa en 1511 y reimpressa en 1587». «No hem pogut veure la primera edició de aquesta important obra, que segons els autors de la *Historia de la Farmacia*», es refereix a Chiarlone i Mallaina, «correspón al any 1535, pero en el manuscrit de la Biblioteca Amer, ja citat, *Llibre del Gremi de Apotecaris*, hi havém trobat els següents Actes, que ensems que donen compte de la edició de 1511, [...]: [...] entesa la proposició per los consols feta en que sobre lo pensament agut en lo llibre apelat Concordia apothecariorum ço es que vist aquel esser estat estampat per los nostres antepassats en lo any MDXI y vist aquell esser estat per causa del estamper molt errat y encara mal corretgit [...]».

El mencionat manuscrit roman a l'Ateneu Barcelonès, i conté les actes manuscrites des de 1531 fins a 1575. En la del 30 de novembre de 1534, revers del foli 21 i següents, hi apareix la referència esmentada, que es reproduïx, amb la transcripció de Font i Sagué corregida, en la presentació que fèrem del facsímil de la *Concòrdia* editat per la Universitat de Barcelona el 1980.

Anteriorment, Ramon Codina Langlin escrivia en el *Restaurador Farmacéutico* de 10 d'abril de 1874, en un article que titulava «La farmacopea de España» (5): «[...] y no podemos menos que citar el Colegio de boticarios de esta ciudad (Barcelona) que a principios del siglo XVI ya dio a luz la *Concordia Pharmacopolarum Barchinonensium de componendis medicamentis compositis* [...]».

L'any 1882, Cruz y Salgado, en un extens treball sobre l'origen de les farmacopees, (6) donava com «una especie de Farmacopea» el *Liber in examen apothecariorum* de Pere Benet i Mateu, publicat el 1521, i no feia esment de cap *Concòrdia* de Barcelona; en canvi, esmentava la de Saragossa de 1553 i de l'*Officina Medicamentorum* de València de 1601.

Duran Desumvila, en una comunicació presentada en el XV Congrés Internacional de Medicina celebrat a Madrid el 1903 (7), titulada «La Concordia Pharmacopolarum Barchinonensium (edición del año 1587)», publicada també en la *Revista Científica Profesional* del mateix any, deia a propòsit de l'edició de 1535 que «de ella se publicaron posteriormente otras ediciones, una de ellas de 1587 [...]», sens dubte basant-se en el pròleg de la de 1587, que era la que estudiava.

Tomàs Balvey i Bas, en una sèrie d'articles sobre farmàcia catalana retrospectiva publicats en *El Restaurador Farmacéutico* (1919), comentava l'existència d'una edició de 1587 a la seva oficina de farmàcia de Cardedeu (Barcelona) i raonava (8): «Opinan algunos bibliófilos, que esta importante obra fue la primera especie de farmacopea razonada que se publicó en Europa bien que no esta edición, sino otra (con caracteres góticos) de fecha muy anterior como parece confirmarlo el preámbulo de permiso para su publicación otorgado por Felipe II, al decir que el texto de que se trata, es una revisión y expurgación, corregida y aumentada, de otro libro ya en pasados tiempos diferentes veces impreso en lengua latina e intitulado *Concordia barchinonensium pharmacopolarum*, [...] Teniendo en cuenta que el referido permiso se dio para imprimir y vender la nueva edición por espacio de veinte años, y que como se ha dicho, la narrada obra se había publicado ya diferentes veces (ja en lo pasat, diverses voltes imprimit), lo que equivale a decir tres veces por lo menos, suponiendo, como es lógico suponer que el término fijado con igual fin para las anteriores ediciones, fuera por tiempo algo

mayor que el aludido de la primera edición, como acontece con la generalidad de patentes similares, y además que algún vacío transcurriría entre la terminación y comienzo de uno y otro de dichos permisos, no se andará muy equivocado quien presuma que la expresada Concordia tuvo su origen a últimos del siglo XV[...]».

L'any 1935, Chalmeta donava com a «primera Farmacopea editada en España» la *Concòrdia* del Col·legi de Barcelona de 1535. Tampoc Alday coneixia la de 1511, ja que l'any 1941 escrivia que la segona farmacopea del món fou la *Concòrdia* de Barcelona de 1535, considerant primera el *Receptari florentí* (9).

Descobriment i localització

Al novembre de 1943, el farmacèutic de Valls (Tarragona) doctor Francesc Ballester Castelló, fill, nét i besnét de farmacèutics, donava a conèixer en la secció científica de la revista *Farmacia Nueva*, sota l'epígraf de «Curiosidades históricas» i amb el títol de «De libros viejos» (10), la troballa entre els llibres del seu avi d'un exemplar escrit en llatí titulat *Concordie apothecariorum Barchin. i medicinis Copositis Liber feliciter incipit*. Explica que, examinant llibres vells dels seus avantpassats, va trobar-ne dos escrits en llatí enquadernats junts en cuir, el primer mancat de les pàgines primeres i el segon escrit amb bonics caràcters gòtics encapçalat amb set pàgines d'índex, seguides de la portada amb un gravat i una llegenda que deia en llatí «Comença feliçment el llibre de la Concòrdia dels apotecaris de Barcelona per determinar com han de compondre's els medicaments». A continuació hi ha un gravat on es llegeix Cosme i Damià, un altre de santa Magdalena envoltada d'àngels i a la part inferior els arcàngels sant Miquel i sant Gabriel, tot orlat amb temes bíblics i episodis de la vida de la santa, i al peu l'Àguila Imperial sostenint l'escut d'Espanya; hi ha una altra pàgina amb un escrit que Ballester tradueix i en el qual entre altres coses es diu: «Aunque hasta el presente los boticarios de la insigne ciudad de Barcelona hayan confeccionado las medicinas sin desviarse de la doctrina de peritísimos doctores, vistas no obstante la diversidad de colores y sabores y distintas operaciones para su composición, lo que ha motivado muchos coloquios entre boticarios, luego un Cabildo general de los Cónsules, habiendo sido por fin convocado un Consejo General, que acordó por unanimidad, *nemine discrepante*, que en lo sucesivo se compusieran las medicinas, según los doctores más renombrados [...]»; Ballester comenta que «nuestros compañeros tuvieron una clara visión del problema, y por eso, e indudablemente después de varias discusiones, resolvieron fijar las composiciones [...]». I acaba: «El libro que está impe-

cablement impreso, viene a ser un embrión de Farmacopeas y termina así: “El presente recetario de los boticarios de Barcelona fue impreso por Carlos Amorós, siendo consules administradores de dicho Colegio Gabriel Estanyol y Miguel Sancho, el mes de octubre de 1502”», error esmenat més tard. Finalitza: «Yo no sé si las anteriores líneas pueden ser de alguna utilidad pero sí sé que están escritas con buen deseo. Si logran aportar una chispita de luz a la Historia de la Farmacia, daré por bien empleado el tiempo dedicado a la remoción de libros viejos [...]».

En el mateix número de *Farmacia Nueva*, el professor Rafel Folch Andreu (11) comentava en una pàgina la notícia que li havia tramès el doctor Ballester, animant-lo a publicar-la, ja que fins llavors es donava per segur que la primera farmacopea publicada a Espanya era la *Concòrdia* de 1535 i aquella s’avançava vint anys sense que l’esmenti cap historiador. (Era sorprenent que Folch Andreu no hagués llegit l’obra de Font Sagué de 1908!)

En el número del mes següent de *Farmacia Nueva*, Caballero Villaldea (12) ressaltava el gran interès de la troballa pel que fa a la història de la farmàcia, reconeixent que no en tenia cap notícia (tampoc havia llegit Font i Sagué!), però assenyalant que li sorprenia la data d’impressió, atès que segons les seves anotacions Carles Amorós fou impressor a Barcelona de 1507 a 1530, però no ho era encara el 1502. En el mateix número de la revista, Folch Andreu (13) afirmava que havia rebut unes reproduccions dels gravats de l’obra que li havia enviat el president del Col·legi de Farmacèutics de Tarragona, i en la reproducció del colofó es detectà un error de transcripció en la interpretació de l’any, escrit en xifres romanes, per part de Ballester, que no eren MDII, sinó MDXI, cosa que donava la raó a Caballero.

El Col·legi de Farmacèutics de Tarragona patrocinà la publicació d’un llibret de presentació de la *Concòrdia* redactat per Ballester (14), de 17 per 23,5 cm, en paper gruixut de color blanc os, amb un pròleg de quatre pàgines a càrrec del president del Col·legi, el doctor Bertrán, i 82 de text més una d’errates; es reproduïen a tota pàgina, en negre sobre fons groc, la portada (dues vegades), Cosme i Damià, santa Magdalena i els arcàngels, dels quals Folch Andreu identifica el segon com a sant Rafel; també figuren la dedicatòria i l’escut de Barcelona, que aguanten dos àngels, la primera pàgina del text amb el rècipe i la pàgina final amb l’escut de l’impressor i la data *Mesis Octobris Anno MDXI*. Les pàgines 67 a 72, l’autor les dedica a glossar «la primera farmacopea española», i a continuació comenta l’altra obra enquadernada conjuntament, que era un exemplar incomplet del *Lumen apothecariorum* de Quiricus de Augustis, imprès a Turí. Palau Dulcet, en la segona edició del *Manual del librero hispanoamericano* (15), diu que la tirada fou de 200 exemplars numerats, informació extreta del revers de la portada, però més tard s’amplià en altres 200, per la qual cosa en els nous exemplars es diu:

«Ampliación hasta 400 ejemplares numerados» (del 201 al 400); en aquesta ampliació de la tirada s'introduïren algunes correccions, però no les errates que figuren al final dels de la primera tirada, que es reproduïxen al final dels de la nova, però en pàgina canviada.

Un any més tard (1945), el doctor Ballester, en el seu llibre *80 anys a l'escenari o al pati de butaques* (que no hem pogut consultar, però que transcrivim de Jordi, en la revista vallenca *Cultura*) explicava la troballa, quelcom «adaptada», com segueix (16):

«Llegint l'agost del 1942, a la important revista *Farmacia Nueva* un interessant article del Dr. Sergio Caballero, en el qual comentava antics llibres de Farmàcia, vaig recordar que a la golfa de casa n'hi havia una caixa que feia temps, però molt de temps, que jo havia tret d'un vellíssim armari del meu avi que era apotecari, com el besavi i com el meu pare, i li vaig dir, a la nena, que baixés un paner d'aquests llibres, els quals, després d'espolsats vaig començar a doctorejar i, entre altres, em cridà l'atenció un, mida foli, relligat en cuir i imprès a Barcelona el 1511.», com pot apreciar-se, ja havia rectificat la referència inicial a l'any. «Després de fullejar-lo amb cura, veig que es tracta d'una Farmacopea. Es inútil dir que em mancà temps per escriure un article, el qual acompanyava una lletra, i ho envio al Director de l'esmentada revista. A correu seguit, el catedràtic d'història de la Farmàcia de la Universitat de Madrid, Dr. Folch, m'escriví, dient-me que allò no podia ésser, car tots els bibliòfils espanyols i estrangers afirmaven unànimement que la primera Farmacopea Espanyola, segona del món, va ésser publicada el 1535. Vaig insistir enviant calcada la data que portava el llibre i, naturalment, varen rendir-se a l'evidència, i es publicà l'article que hem dit, seguit d'un altre del Dr. Folch, i així es posà de relleu la importància de la troballa. El meu amic i distingit farmacèutic, en Joan Vives, coneixia tot el que hem dit, i va parlar-ne al Col·legi de Tarragona, de la Junta de la qual formava part, i ben prompte el president, Manuel Beltran, l'amic Delclòs, aliè al Col·legi, però farmacèutic il·lustrat i intel·ligent, i jo, vàrem parlar de l'assumpte, i el resultat va ésser que el Col·legi va acordar la publicació de la meua monografia, per compte seu, i va fer-ho bé, perquè cal dir que l'edició té una presentació admirable. Va fer-se'n una tirada molt limitada i numerada, car estava destinada a acadèmies científiques, biblioteques, revistes i centres d'alta cultura, nacionals i estrangers. És un llibre que ha mogut molt d'enrenou, no sols entre els historiadors de la Farmàcia, sinó fins i tot entre els qui es dediquen a la història en general, com podria testimoniar-ho per les cartes rebudes i judicis publicats en revistes científiques. La dita monografia vaig enviar-la a la Reial Acadèmia de Farmàcia, per tal d'optar al premi 'Blas y Manada', i no sols van concedir-me el premi que demanava, sinó que també el 'Pérez Briand'. Aquesta monografia ha estat enviada a les biblioteques de la

Universitat de Lovaina, a la Universitat de Paris, a la del Vaticà, a la del Congrés dels Estats Units, Dublin, Roma, Londres, Ginebra, Buenos Aires, i a quasi tots els països d'Europa i d'Amèrica.»

Uns anys després (1948), s'ocupava Alday de la *Concòrdia* de 1511 en un treball titulat «La primera farmacopea española» en la *Revista Ibys* (17) i reconeixia els esdeveniments des de l'anterior treball: «Hace cinco años publicamos en esta Revista un sucinto artículo sobre las Farmacopeas españolas, en el que indicábamos, en primer lugar, la importancia de tales obras, tanto para los médicos como para los farmacéuticos y veterinarios, y a continuación describíamos las publicadas en España. Después de aquella fecha ha ocurrido un hecho de gran trascendencia científica, cual es el haberse encontrado la primera Farmacopea española, obra desconocida por entonces [...]» Feia un estudi de l'obra acabant amb les paraules següents: «El descubrimiento de la primera Farmacopea española y segunda de las mundiales es, desde el punto de vista de la historia de la Medicina y de la Farmacia, de importancia capital, ya que, aunque se sospechaba su existencia, no se tenía la absoluta seguridad de la misma, así como también de su contenido, siendo de esperar que aparezcan en España nuevos ejemplares de este Código de Medicamentos, con lo que será posible conseguir una reproducción completa, ya que al ejemplar que posee el Dr. Ballester le faltan cinco hojas.» Les paraules d'Alday, no exactes pel que fa als fulls que mancaven en l'exemplar del doctor Ballester, no podien resultar més profètiques. L'any 1950, Ángel Martínez publicava, també a *Farmacia Nueva*, el treball «Estudio comparativo de las farmacopeas catalanas o *Concordias* de 1511, 1535 y 1587» (18), en el qual donava a conèixer l'existència d'un segon exemplar de la de 1511, per part d'Emilio Martínez Pasapera (*), que l'identificava el 1947, més incomplet encara, ja que li faltaven portada i els deu primers folis, per tant tots els gravats; també estava enquadrat amb un altre llibre antic, en aquest cas el *Comento Stephani Arnaldi super Nicolaum*, imprès per Pere Posa a Barcelona el 1490.

(*) En la V Reunión Internacional de la Sociedad Farmacéutica del Mediterráneo Latino (UMM), celebrada a Palma de Mallorca els dies 9 a 11 de maig de 1962, es presentava una comunicació amb idèntics títol i contingut que es publicava en els annals de la reunió, «*Pharmacia mediterrània*», en la qual figurava com a únic autor Jesús Isamat Vila. És de suposar que l'error o confusió prové del fet que va presentar-la el doctor Isamat, professor d'Història de la Farmàcia de la Facultat de Farmàcia de Barcelona, que era secretari del Grup Espanyol de la Societat quan Àngel Martínez preparà el treball original com a alumne d'aquesta matèria.

Recuperació de l'únic exemplar conegut

L'any 1963 se m'encarregava a la Facultat de Farmàcia de Granada l'ensenyament de la Història de la Farmàcia, assignatura del darrer curs de la llicenciatura, que fins llavors havia professat el doctor Josep M. Clavera, que havia estat nomenat primer sotsdirector general de Farmàcia, i per aquest motiu s'havia traslladat a Madrid. Aleshores, jo ocupava en propietat la càtedra de Farmàcia Galènica, Tècnica Professional i Legislació Comparada.

A final de l'any següent escrivia al doctor Jesús Isamat, a Barcelona, per indagar sobre la situació de les *Concòrdies* de Barcelona de 1511 i em contestava el 27 de febrer de 1965 dient-me que, pel que coneixia, una la tenia la farmàcia Ballester de Valls i l'altra la farmàcia Martínez de la Guardia de Lloret de Mar, aquesta darrera, deia, sense portada.

L'1 de març escrivia a la farmàcia Ballester, a Valls, demanant si podia fer unes fotografies de la portada per incloure-la a l'original que preparava per a la guia que volien imprimir els laboratoris Merck, de Darmstadt, en alemany. Em contestava el fill del descobridor, Francesc Ballester Murtra, el 13 del mateix mes comunicant-me que el pare havia mort el 1950, que la *Concòrdia* havia passat a la seva germana (eren dos germans, ell enòleg) i que ella s'havia vist obligada a vendre-la a un senyor de Barcelona, creia que per 25.000 pessetes, però que no sabia ni el nom ni l'adreça, i que si podia assabentar-se'n m'ho diria; no vaig saber-ne res més. M'explicava que el seu difunt pare havia ofert l'obra al Col·legi de Farmacèutics de Tarragona, però que no es posaren d'acord en el preu. Malgrat tot, el Col·legi n'havia fet un llibre amb un extracte redactat pel seu pare i diversos gravats, del qual m'adjuntava un darrer exemplar que posseïa i em brindava la idea de fer-ne una reedició. Tampoc aconseguírem localitzar l'exemplar de Lloret de Mar o Mataró.

Reincorporat a la Facultat barcelonina, precisament com a titular de la nova càtedra d'Història de la Farmàcia i Legislació Farmacèutica l'any 1971, vaig ser elegit acadèmic numerari de la Reial Acadèmia de Farmàcia de Barcelona i vaig decidir dedicar el discurs d'ingrés a les *Concòrdies de Barcelona* (19); va retardar-se la lectura per raons alienes fins al 17 de març de 1977: Vint-i-set pàgines del discurs les dedicava a la *Concòrdia* de 1511, de la qual deia ignorar-se la localització dels dos exemplars esmentats.

Uns anys més tard (1979), l'acadèmic i amic senyor Isidre Bultó em deia que un amic bibliòfil de tota la vida li havia dit que posseïa un exemplar complet de la *Concòrdia* de 1511 i s'oferia a ensenyar-me-la. A principi d'any (1980), visitàvem al seu domicili particular el senyor Lluís Barba i Casanovas que, molt amablement, va lliurar-nos un llibre, polidament

enquadrnat en pell fosca dins d'unes guardes. Era, en efecte, un exemplar complet, «reconstruït» i únic de la *Concòrdia* de 1511. Explicava com havia aconseguit adquirir els dos exemplars coneguts i com havia encarregat a l'Escola Massana (senyor Vellina) la reconstrucció d'un exemplar a base dels dos que, afortunadament, complementaven les pàgines sense faltar-ne ni una. De l'enquadrnació, se n'encarregà el mestre Brugalla. Segons deia, l'havia ofert a entitats barcelonines, perquè desitjava que es quedés a Barcelona, sense resultat. Ara oferia cedir-la a la Facultat de Farmàcia, i en una carta del dia 30 del mateix mes escrivia: «Si aquest lot pogués anclar a la Facultat de Farmàcia de Barcelona, el cediria pel preu simbòlic de un milió de pessetes; si no es així o retiraria la meua oferta o la multiplicaria». Jo presentava la petició a la Junta de la Facultat acompanyada d'un informe en el qual, entre altres coses, argumentava que: «Entenem que ni la Facultat de Farmàcia, ni Barcelona, ni Catalunya, poden permetre que passi a mans estranyes i menys estrangeres aquest testimoni del seu passat que ha d'ésser considerat veritable monument nacional català».

La Junta acordà unànimement que havia d'adquirir-se i aprovà carregar l'import al fons general; fins i tot un dels assistents va oferir un aval bancari immediat per assegurar-ne l'adquisició. El dia següent, amb el degà, doctor Granados, visitàvem el gerent de la Universitat i, abans d'exposar-li el motiu de la visita, ens avançava que en un repartiment de fi d'exercici havia correspost a la Facultat un milió i mig de pessetes; tan inesperada notícia solucionava la visita abans d'exposar-ne el motiu. Férem els tràmits obligats, el 12 de març comunicava al senyor Barba el lliurament de l'expedient a la Universitat i el 16 d'abril, a la una, senyor el gerent, senyor Josep M. Farrando, l'interventor de l'Estat i jo mateix visitàvem el senyor Barba amb el xec per fer-nos càrrec de la *Concòrdia* i de les sobres de la reconstrucció i de l'exemplar incomplet llatí amb el qual havia estat relligada la *Concòrdia* del doctor Ballester. Tot el material passava a guardar-se a la càtedra d'Història de la Farmàcia i Legislació Farmacèutica de la Facultat de Farmàcia, dins un armari metàl·lic de seguretat ignífug adquirit amb tal objecte per la pròpia càtedra. Malauradament, el senyor Barba moria un mes després, però amb el consol de veure complert el seu desig de dipositar la joia de la seva biblioteca en un lloc segur de Barcelona, a la Facultat de Farmàcia.

El dia 8 de desembre de 1980, festivitat de la Immaculada Concepció, patrona de la Facultat, en la solemne sessió acadèmica, en feia jo la presentació i es distribuïa el fulletó editat com a número IV de les publicacions de la càtedra (20). El mateix any, el Centre de Publicacions de la Universitat de Barcelona en publicava un facsímil curosament imprès en paper gruixut groguenc, tirada de 500 exemplars relligats en cartró i llom de pergamí i uns pocs exemplars totalment en pergamí. Jo en feia la introducció en català i castellà (21).

Foren nombrosos els comentaris que se'n publicaren els anys següents, entre altres el de Jordi (1980) en el *Cultura de Valls* (22), que reproduïa el *Butlletí de Federació Farmacèutica*, i foren diverses les notes de premsa farmacèutica (23). Jo mateix en feia comentaris en *Investigación y Ciencia* (24), en la *Revista de Llibreria Antiquària* (25) i, també, en el *Boletín de la Sociedad Española de Historia de la Farmacia* (26), i Julien ho feia en la *Revue d'Histoire de la Pharmacie* (27).

Estudi del contingut

El primer autor que va ocupar-se de l'estudi de la *Concòrdia* de 1511 fou Ballester en l'obra esmentada (14). Ho fa amb senzillesa, sense ometre cap detall d'importància, descriu les parts en què es divideix, insereix una còpia de l'índex, receptes curioses, els materials més esmentats, les preparacions que considera més interessants, etcètera. Descriu l'exemplar com d'uns 30 per 40 centímetres, enquadernat en cuir, escrit en llatí i amb formosos caràcters gòtics. Escriu el següent:

«[...] está compuesto de ochenta y siete hojas de papel recio, con esta patina especial de los papeles viejos y que se mantiene fuerte a pesar de ser varias veces centenario. Algunas hojas lucen una filigrana de unos diez centímetros de extensión, que consiste en una mano abierta que sirve de peana a una flor de cinco pétalos. Y decimos que sirve de peana, porque, el pedúnculo floral sale de los vértices de los dedos, especialmente del formado por el índice y el dedo medio. En el ejemplar que poseemos faltan las páginas nº 27, 28, 49, 50, 51, 52, 53, 54 y 56. La hoja número 71 va erróneamente numerada con el 66 y la 74 con el 64 y abundan las notas marginales escritas a mano. Empieza el libro por el índice, que ocupa, como hemos dicho, siete páginas, sin numerar, y que contiene doscientas ochenta y cuatro nombres de sustancias compuestas, colocadas por orden de numeración y prescindiendo de todo orden alfabético. Así vemos que el Electuarium de Aromatibus, ocupa el primer lugar del índice y este está dividido en grupos, según sea la forma farmacéutica del compuesto. Dichos grupos se llaman: confecciones, polvos, trociscos, conditos, colirios y emplastos. En la página cuatro se observa que el primer compuesto, siropus de endine, está añadido a mano».

S'ocupa de la primera recepta i en especial de la *R* del rècipe, «sumamente elegante», i del que segueix:

«Siguen las fórmulas o recetas de Ebenmesue o eben que indudablemente son nombres de la misma persona, en número de setenta y seis. Las de Nicolamus Nicolai, Nicolas o nicolai, que suman cincuenta; después doce de Arnaldo de Vilanova o Arnaldi, algunas de Avicena y luego

en número más reducido, siguen las de Galeno, Pedro de Argelata, Fulgencio y Rossis o Rhacis, etc. Varias ván sin el nombre de su autor o llevan la indicación *secundum usi* o *usum comune*».

Ballester comenta diverses receptes (de les pàgines 4, 84, 85 i 86), i hi afegeix: «En todo el libro no se encuentra una sola coma, en cambio abundan extraordinariamente los puntos. Los nombres propios van a veces con letra mayúscula, otras con minúscula y, frecuentemente, indicados solamente con la inicial». «En algunos compuestos se explica el *modus faciendi* muy a la ligera y en cambio en otros es bastante detallada».

Alday, uns anys després, el 1948 (17) en publica un breu estudi que s'inspira en el llibret de Ballester publicat pel Col·legi de Tarragona.

L'any 1950, Martínez publica (18) un estudi comparatiu de les tres *Concòrdies*, la de 1511, la de 1535 i la de 1587, en el qual en un quadre-resum inclou: títol, autor, estampació, característiques, portada, dedicatòria, pròleg, censura, capítols o grups de l'índex, índex de substitució, fórmules, mesures utilitzades, extensió, índex general, colofó, fe d'errates. Hi escriu: «Encuadernado en cuero, escrito en latín y caracteres góticos. Papel recio de 39/40 cm, con algunas hojas afiligranadas, con dibujo de unos 10 cm, en forma de mano abierta, de la que sale una flor pedunculada de cinco pétalos». Descriu els gravats, diu del pròleg que és anònim, relaciona els grans grups de preparats i atribueix 76 fórmules a Ebemmesué, 50 a Nicolamus, 18 a Arnau de Vilanova i *escasas* a Avicena, Galeno, Pedro de Argelata, Fulgencio, Rhasis, etc.; en algunes consta *secundum usi*, aclarint que *muy pocas*. L'extensió de l'obra es de «Cinco páginas con grabados. Índice con siete páginas. Luego 87 hojas foliadas». Indica que l'índex és al principi de l'obra, en 7 pàgines sense numerar, amb 284 noms de substàncies compostes sense ordenar alfabèticament, solament de numeració, dividit en grups per forma farmacèutica.

L'edició facsímil de la Universitat féu que la *Concòrdia* es divulgues i que alguns investigadors li dediquessin l'atenció publicant-ne les seves impressions. Així, Pedemonte, l'any 1981 (28), publica un estudi dels gravats de la *Concòrdia* i arriba a la conclusió que el de la Mare de Déu de Montserrat és de Joan Luschner, la data del qual és anterior a la de l'estampació de la *Concòrdia*, i que les altres xilografies que hi figuren, almenys la del copista en plena feina i la de santa Magdalena, les va estampar Carles Amorós, però amb planxes cedides o venudes per Joan Luschner o pels seus ajudants. Ho ratifica dos anys després (29).

Durant els anys següents es publiquen més referències a la *Concòrdia* de 1511, però sense cap nova aportació (30-33) fins al 1992, en què Duch Torner defensa, a la Facultat de Farmàcia de Barcelona, la seva tesi doctoral que titula *Aproximació a 'Concordia Apothecariorum Barchinone, Barchinone 1511'* (34, 35). L'estudi a fons de la *Concòrdia* per l'autora dona lloc a diversos treballs. En un d'aquests, tracta dels gravats (36): afirma que el de l'escriba copiant ja l'utilitzà l'impressor l'any 1505 en imprimir l'obra de Jaume Marquilles titulada *Comentaria Jacobi de Marquilles super Usaticis Narchinonensis*; la part inferior de l'orla que enquadra el títol i el gravat és anàloga a la del lateral esquerre del primer foli de la *Concòrdia*. El gravat que diu *Cosma et Damiane* beu en l'existent en la novel·la de Diego de San Pedro *Lo Carcer Damor*, editada per Rosembach a Barcelona l'any 1493, si bé en posició invertida (com si es tractés de la imatge d'un espill), tot i que s'han eliminat set figures secundàries del fons i han restat sols les quatre principals, que són idèntiques; també és diferent el baldaquí i l'ornamentació, cosa que fa pensar que es féu una xilografia nova, còpia de la de Rosembach (37). També indaga la procedència de les peces que formen les orles. No identifica els gravats de la Magdalena ni els dels sants Miquel i Rafel. Diu que és de procedència antiga el gravat amb l'escut dels Reis Catòlics, amb el jou i les fletxes mirant a terra, que ja figura en les *Meditacions* de sant Jeroni i en les *Constitucions del rei Ferrando* de 1493, i en la portada del *Llibre dels àngels* d'Eiximenis, també de 1493, tots de l'impressor Pere Miquel, i també es troba en la reedició del darrer, l'any 1504, i en una estampa de Montserrat atribuïda a Luschner. Les caplletres les utilitzen tots els impressors esmentats.

Duch pronunciava el mateix any 1993 una conferència en la qual feia l'estudi comparatiu de la *Concòrdia* amb el *Receptari florentí* de 1498 (38); troba similituds i també diferències: així, el primer paràgraf del pròleg de la *Concòrdia* sembla copiat o inspirat en el del *Receptari*, i es queixa de les diferències que presenten les medecines preparades a base de receptes amb un mateix nom però amb diferent composició. Afirma que la *Concòrdia* és una obra efectuada de manera lliure i espontània pels apotecaris sense ingerència dels metges de Barcelona, que la seva àrea d'aplicació era sols la ciutat i que responia a un acord unànim de l'Assamblea General sense cap discrepància. Conté 451 simples i 309 compostos o receptes que indiquen sempre la dosi al final de la recepta. Reconeix que presenta molts errors en l'ordre de les receptes dins dels grups en què es reuneixen, en la tipografia i en l'ortografia, cosa que dona la sensació d'haver-se elaborat amb certa precipitació i sense correcció de proves tipogràfiques. L'autora publica poc després un estudi comparatiu de les *Concòrdies* de 1511 i 1535 (37); indica l'ordenació de receptes en 9 grups i calcula el tant per cent d'autors a qui pertanyen (Mesué 53, Nicolau 21, Arnau de Vilanova 6, Rasis 4, Avicenna 2, altres 12). Uns anys després,

Duch dona una conferència sobre les tres *Concòrdies* del segle XVI (39) i a més d'insistir en el que hem comentat anteriorment, indica la redacció en llatí de la de 1511 i la impressió en lletra gòtica librària, recorda que eren cònsols Gabriel Estanyol i Miquel Xanxo i opina que la redacció la va fer una sola mà, «ja que es repeteixen sempre les que avui dia anomenaríem faltes d'ortografia», una persona de parla catalana i cultura mitjana. Diu que els llibres d'actes primer i segon del Col·legi d'Apotecaris de Barcelona s'han perdut (el tercer és a l'Ateneu Barcelonès) i de moment no ha aparegut cap document que parli de la impressió. En un altre treball (40) escrivia del pròleg que «malgrat estar escrit l'any 1511, l'estil correspon encara a una redacció medieval, una sintaxi simple amb abundància d'oracions coordinades, procurant trobar la paraula fàcil per fer-se entendre, fugint de tota ampul·lositat».

L'any 2000, la Fundació Uriach 1838 patrocinava la publicació de l'obra més important sobre la *Concòrdia* de 1511, amb el títol de '*La Concòrdia dels apotecaris de Barcelona de 1511. Estudi, transcripció i traducció*', original de Duch i Torner (41) que vaig tenir la satisfacció de prologar (42); hi ha més de 460 pàgines amb una primera part dividida en introducció, descripció general i parts de la *Concòrdia*, autoria de les receptes, estructura del text, errates detectades en aquest, matèria farmacèutica i comentaris finals; la segona part és la més extensa i es dedica a la transcripció i a la traducció; a continuació figura la bibliografia (general, específica i de suport), i per acabar trobem els tres apèndixs: d'autors de receptes, d'errades detectades i de simples. És un estudi pràcticament definitiu en espera que es trobin documents, si algun dia es troben, que expliquin els antecedents i la realització de l'obra.

Posteriorment (2002), es publicà un estudi sobre el concepte de dispensació en la *Concòrdia* per Sánchez-Moscoso (43).

Bibliografia

1. HERNÁNDEZ MOREJÓN, Antonio. *Historia bibliográfica de la medicina española*. Madrid, 1845; II: 156.
2. CHIARLONE, Quintín; MALLAINA, Carlos. *Ensayo sobre la historia de la farmacia*. Madrid, 1847: 175, 455.
3. CHIARLONE, Quintín; MALLAINA, Carlos. *Historia de la farmacia*. Madrid, 1865: 225, 767.
4. FONT I SAGUÉ, Norbert. *Història de les ciències naturals a Catalunya del segle IX al segle XVIII*. Barcelona: 1908; 167-9.

5. CODINA LANGLIN, Ramon. «La farmacopea de España». *El Restaurador Farmacéutico*, 1874; XXX: 73-4.
6. CRUZ Y SALGADO, Juan de la. «Origen de las Farmacopeas». *El Restaurador Farmacéutico*, 1882; XXXVIII: 8: 113-7, 10: 145-50, 12: 177-83, 14: 204-16.
7. DURAN DESUMVILA, N. *La concordia pharmacopolarum Barchinonensium*. [Edició de l'any 1587]. *XIV Congreso Internacional de Medicina*. Madrid, 1903, 30 pàg. i *Revista Científica Profesional*, 1903; VI: 51-74 i 81-90.
8. BALVEY Y BAS, Tomás. «Farmacia catalana retrospectiva». *El Restaurador Farmacéutico*, 1919; LXXIV: 593-8. [El treball en 476, 505, 533 i 589].
9. ALDAY REDONNET, Tomás. «Contribución al estudio de las Farmacopeas». I. Generalidades. *Revista Española de Farmacología y Terapéutica*, 1941; (17) maig: 1088-1101.
10. BALLESTER I CASTELLÓ, Francesc. «De libros viejos». *Farmacia Nueva*, 1943; VIII: 655-6.
11. FOLCH ANDREU, Rafael. Un comentari a l'article de Francesc Ballester titulat «De libros viejos». *Farmacia Nueva*, 1943; VIII, 657.
12. CABALLERO VILLALDEA, Sergio. «Libros viejos de don Francisco Ballester». *Farmacia Nueva*, 1943; VIII, 698-9.
13. FOLCH ANDREU, Rafael. «Más comentarios de libros viejos». *Farmacia Nueva*, 1943; VIII: 700-702.
14. BALLESTER I CASTELLÓ, Francesc. *Concordie apothecariorum Barchinone 1511*. Publicaciones del Colegio Oficial de Farmacéuticos de la Provincia de Tarragona. Tarragona, 1944, IV+85 pàg.
15. PALAU I DULCET, Antoni. *Manual del librero hispanoamericano*. 2a ed. Barcelona, 1951; IV: 9.
16. BALLESTER I CASTELLÓ, Francesc. *80 anys a l'escenari o al pati de butaques*. [1945?]
17. ALDAY REDONNET, Tomás. «La primera farmacopea española». *Revista Ibys*, 1948; (2) març-abril.
18. MARTÍNEZ, Ángel. «Estudio comparativo de las farmacopeas catalanas o 'Concordias' de 1511, 1535 y 1587». *Farmacia Nueva*, 1950; 341-50. *Llibre d'Actes del I Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana*. Barcelona-Montpeller, 1-7 juny 1970: 339-47.
19. SUÑÉ ARBUSSÀ, Josep Maria. *Las Concordias de Barcelona del siglo XVI*. Reial Acadèmia de Farmàcia de Barcelona. [També en publicacions de la Càtedra d'Història de la Farmàcia de Barcelona, 1977; III, 72 pàg.]

20. SUÑÉ ARBUSSÀ, Josep Maria. *Presentació de la Concòrdia de Barcelona de 1511*. Publicacions de la Càtedra d'Història de la Farmàcia. Facultat de Farmàcia. Barcelona, 1980; IV, 17 pàg.
21. SUÑÉ ARBUSSÀ, Josep Maria. Introducció i comentaris a *Concordia Apothecariorum Barchinone* [facsimil]. Centre de Publicacions, Universitat de Barcelona. Barcelona, 1980: IX-XXVII. [Català i castellà].
22. JORDI GONZÁLEZ, Ramon. «La segona farmacopea més antiga del món fou propietat d'un vallenc: el doctor Ballester». *Cultura* (Valls), 1980; LIII (395) desembre: 22-5. Reproduït a *Boletín Informativo de Federación Farmacéutica*, 1981; (3): 15-18.
23. [Notícies de premsa]: F Ll P: «La segunda farmacopea más antigua del mundo». *La Vanguardia* (Barcelona), 4 de desembre 1980; el reproduceix el *Butll Inform Circ Farm* 1981 (134): 25.- «Importante acontecimiento para la Farmacia: la Facultad de Farmacia de Barcelona ha conseguido la adquisición del único ejemplar de la primera edición de la 'Concordia de Barcelona'». *Acofar* Madrid, 1980; XX (177): 27. «Bibliografía: importante acontecimiento para la Farmacia». *El Monitor de la Farmacia* (Madrid) 1980: (2117) desembre: 439. «Importante acontecimiento para la Farmacia». *Bol Consejo Gral Coleg Farmac* (Madrid), 1980 (54) novembre: 17. «Importante acontecimiento para la Farmacia». *UTEF informa* (València) 1980; 19: 34.
24. SUÑÉ ARBUSSÀ, Josep Maria. «Concordie Apothecariorum Barchinone». *Investigación y Ciencia*, 1981; març; 36-8.
25. — *Concordia apothecariorum Barchinone*. Crònica. *Rev Llibrer Antiquària*. Barcelona, 1981; (2) octubre: 39.
26. PUERTO, Javier. «La primera farmacopea editada en España». *Bol Soc Esp Hist Farm*, 1982; XXXI-XXXII: 119.
27. JULIEN, Pierre: «La première pharmacopée d'Espagne et les autres 'Concordiae' barcelonaises». *Rev Hist Pharm*, 1983; XXVIII (251): 293-4.
28. PEDEMONTE I FEU, Modest. «Carles Amorós, impressor de la *Concòrdia de Barcelona de 1511*, utilitza xilografies de Joan Luschner». *Bol Inform Fed Farm*, 1981; (7-8): 1-6.
29. PEDEMONTE I FEU, Modest. «Carles Amorós, impressor de la *Concòrdia de Barcelona de 1511*, utilitza en aquesta tipus i ornaments que havien sigut de Joan Luschner». *Bol Inform Fed Farm*, 1983; (6): 6-12.
30. SUÑÉ ARBUSSÀ, Josep Maria. «Las farmacopeas como fuente para la Historia de la Farmacia». *27 Congreso Internacional de Historia de la Farmacia. Granada*. Madrid 1986: 199-203.

31. SUÑÉ ARBUSSÀ, Josep Maria.; BEL PRIETO, E. «Literatura farmacéutica: las farmacopeas». A: *Historia general de la Farmacia. El medicamento a través del tiempo*. G.Folch, JM. Suñé; JL Valverde. Madrid: Edic. Sol., 1986: 600:611.
32. SUÑÉ ARBUSSÀ, Josep Maria. «La Concordie Apothecariorum Barchiñ». *Minutos Menarini*, 1989; (161) febrer: 4-8.
33. SUÑÉ ARBUSSÀ, Josep Maria. «La Concordie Apothecarioru Barchiñ de 1511». *Fulls Hist Farm*. Facultat Farmàcia Barcelona, 1992; (3): 1-4.
34. DUCH TORNER, Montserrat. *Aproximació a 'Concordie Apothecariorum Barchinone', Barchinone 1511*. Tesi doctoral. Barcelona, juliol 1992.
35. JULIEN, Pierre. «La Concordia barcelonaise de 1511». *Rev Hist Pharm*, 2002; L (336): 96.
36. DUCH TORNER, Montserrat. «Els gravats de les Concòrdies barceloneses del segle XVI». *Butll Inform Feder Farm*, 1993; I (12) desembre: 10-15 i II (2) febrer 1981: 14-21.
37. DUCH TORNER, Montserrat. «Une fausse représentation des deux saints». *Rev Hist Pharm*, 1998; XLVI (317): 134-6.
38. DUCH TORNER, Montserrat. «Comparació entre la Concòrdia del Col·legi d'Apotecaris de Barcelona de 1511 i el "Receptario" de Florència de 1498». *BSAHCFC (Butlletí de la Societat d'Amics de la Història i de la Ciència Farmacèutica Catalana)*, 1993; II (3): 29-33.
39. DUCH TORNER, Montserrat. «Les Concòrdies de Barcelona editades al segle XVI». *BSAHCFC*, 1997; VI (16) desembre: 25-33.
40. DUCH TORNER, Montserrat. «Sobre la 'Concordia' de 1535». *BSAHCFC*, 1993; II (2): 29-39.
41. DUCH TORNER, Montserrat. *La Concòrdia dels apotecaris de Barcelona de 1511. Estudi, transcripció i traducció*. Barcelona: Fundació Uriach, 1838, 462 pàg. Comentari per Pierre Julien, *Rev Hist Pharm* L (336): 696.
42. SUÑÉ ARBUSSÀ, Josep Maria. Pròleg a *La Concòrdia de Barcelona de 1511. Compendi o receptari dels apotecaris de Barcelona*. Barcelona: Fundació Laboratoris Uriach, 462 pàg.
43. SÁNCHEZ-MOSCOSO, Angustias. «El concepto de dispensación en la 'Concordie Apothecariorum Barcinone' (1511)». *BSAHCFC*, XI (29): 10-16.

Concordie
apothecariorum Bar
chini. i. medicinis Cō
positis Liber feliciter
incipit.

Cosma et damiane.

Săcta magdale na Dza p nobis

In nomine indiu

due trinitatis patris scilicet filij ⁊ spirit⁹ sancti. ⁊ intemerate dei genitricis Marie sanctorumq; Cosme ⁊ Damiane: necnon gloriose beate Magdalene Apothecariorum patrone.

Olamuis: actenus Apothecarij huius insignis Ciuitat⁹ Barchinone. doctor aliter tamē: multas exercierint confecerinq; medecinas: non autem a doctrina. doctorum peritissimorum. in medicina deuiando: Visis tamen a modernis apothecarijs dictarum medicinarum. saporum. ⁊ colorum. ⁊ operationum. diuersitatibus: Idcirco ⁊ multis alijs respectibus super. his inter apothecarios. multa conloquia inuicem habita fuerunt: Et tandem consilio generali per apothecariorum Consules ⁊ vniuersali Collegio congregato unanimiter conuenerunt nemine discrepāte. vt omnes de cetero componant sine conficiant medicinas compositas. secū dum doctores medicine scilicet. euangelistā eorum. Joannē Ebenmesue: Arnaldum de villa Houa: atq; Nicolaum aliosq; doctores qui in medicinarum compositione obtinent principatum: vt illarum operationes presertim lextiuarum ab inuicem non deuiant sed. potius ad vnum tendant finem. opatatamq; prebeant corporibus humanis sanitatem: necnon corporis ⁊ anime salutem perficiant.

Et quia parum pmo nichil prodest sentētias ferri nisi iuxta sui seriem executioni deducātur idcirco post diuini auxilij inuocationem: dictas nostras conclusiones vti determinatum fuit prosequemur in hunc qui sequitur modum. Et primo de Confectionibus.

Electuariū de aromatib⁹. Secūdū ebēmesue

Ecipe.

Ligni aloes crudi

Rosarum   An̄ Aureos. xij.

Balli muscate

Mentesicce

Macis

Deronigij

Piperis longij

Nucis muscate

✠   ✠   ✠

Spice

Castie

Masticis

✠   ✠   ✠

Linamomi

Bariofillorum

Atzeri

An̄ Aureos. iij.

Calami aromatici

Aureos. iij.

Croci

Cardemomi maioris ⁊

Minoris

Trium sandelorum

✠   ✠   ✠

Reubarberi

Costi

Eubebe

✠   ✠   ✠

Zinziberis

Semis feniculi

Anizi

Iepsim

An̄ Aureos. ij.

Iucari

Uncias. vi.

Minuearomatice

Uncias. xij

Mellis dispumati quantum sufficit
Dosis eius est a. Dragmas. ij. vsqz ad Aureos. iij.

Confectio allzermes. Secundum. ebēmesue

Rx Etam tinctam ex hermes circiter ℥℔b. s. et propter
cuius tinctura non preterit spaciū extensum et sub-
merge eam in succo pomorum dulcium et aqua ro-
sata Alii ℥℔b. i. et s. et dimitte die una deinde fac
modicū bullire donec aqua rubeat deinde extrahere ab ea. cetā re-
prime eam et pone in ipsa zucari tabarzed. 3. q. et coque vsqz
dum abeat spissitudinem mellis et remoue ab igne et proice
eo calido ambre crude minutatim inscize. 3. iij. et dimitte
eo liquefieri Deinde proice super ipsum puluerem harum
specierum.

Accipe ligni aloes crudī

Darsenci

℞. Dragmas. vii.

Lapidis lazuli loti et preparati

Dragmas. ij.

Albarum margaritarum

Dragmas. ij.

Auri boni

Dragmam. i.

Musci boni

Dragma. i. et s. i.

℞. fice et sit dos ei⁹ ab auri. i. vsqz ad ij. et s. et est bonū et exptū

℞. fectio de musco dulci. Secundū. ebēmesue

Rx Croci

Deronigij

3edoarie

Ligni aloes

Macis

℞. Dragmas. ij.

Albarum margaritarum

℞. ete crude aduste

harabe

Coralli rubei

℞. Dragmas. ij. et s.

Gallie

Ozimi citrati ————— An. Dragmas.ij. z ꝑ

IIII

Been albi

Been rubei

Follij

Spice

Bariofillorum ————— An. Dragma.j.

Zinziberis

Eubebe

Piperis longi ————— An. Dragma.i. z ꝑ.

Musci ————— Dragma.j. z ꝑ.ij.

¶ Confice cum inelle crudo ꝑ sit quadrupluz pond^e ris omⁿium z pone in vaze vitreo z sit dozis eius .a. 3. j. vsqz ad.ij. Si autem anch confectionem atharam facere volueris vale^o cior. efficietur ad ea que diximus z ad exsicandum humiditates stomachi z putrefactiones eius z proprie si addatur i per^o mirtione eius abinci z rose. An. 3. iij. aloes optimi abluti. 3. iij. Castorey. leissim. An. 3. i. cinamomi. 3. i. z ꝑ.

Confeccio Testiculorum. Vulpis. S. ebēme.
z est dia satirion faciens erectionem. virge es multiplicans
sperma z desiderium coeundi.

℞ **Secacul albi mundi.** elixati in aqua Licerum quorum eie^o cta fuerit aqua prima. **Lb. i. testiculorū vulpis. 3. viij. radi^o cis rāsani. 3. iij. luf plani 3. ij. terantur z infundantur super ea lactis baccini resentis aut ouini quantitas que super emi^o neat radicibus duobus digitis. z oley sizamini z butiri vacci^o ni resentis. 3. iij. z exquocatur cum facilitate vsqz ad spissitudinem z si aduch radices non bene decocte sint fundatur super eas ex lacte: z oleo: z butiro vsqz dum perfecte decocte sint z post hoc funde super hoc totum. mellis boni: z dispuma^o ti. **L. v. succi sepe humide. L. j. z ꝑ. decoque. omnia simul vsqz ad perfectā decoctionem. tunch enim. depone ab igne: z ꝑ oice super eam puluerem cuius permixtio est hec.****

℞ **Laudarum stineorum cum renibus Et**
sine vmbilico ————— Dragmas. viij.
Seminis eruce

a iij

Zinziberia
Been albi
been rubey
Lingue auis
Seminis nasturci
Cinamomi
Piperis longi
Baucie
Seminis napi
Spargi

℞i. Dragmas.iiij.

¶ Conficiantur cum eius ultimo vero ponatur in medicami
 ne pinearum mundatarum. ℞.i. z. Pisticozum mundato
 rum. ℞.x. cerebellozum passerum. ℞.ij. conficiantur omnia
 bene z aromatizentur cum. ℞.i. boni musti Sit dozis ei⁹ ab.
 ℞. z. ℞. vsqz ad. ℞.i. cum bono vino puro z pauco.

℞ **Confeccio de galanga. Secundū. ebenmesue.**

Galange
Uigni aloes ————— ℞i. Dragmas.vj.
Gariofillorum
Macis
keysim ————— ℞ij Dragmas.ij.
zinziberis.
Macropiperis
Cinamomi
Piperis albi ————— ℞ñ Dragma.j. z ℞.
Calamenti sicci

Mentelice—————An. Dragmam.i.

V

Deyl

Spice

Semisapij

Fenicali

Laruy

Anizi—————An Dragmā.i.

Calamiaromatici Dragma.i. 2℥.

zucarī tabarzet Uncias.x.

¶ Mellis dispumati quantum sufficit dozīs eius est a. 3. ij.
vsqz ad aureos. ij.

Electz aromatici. Ro. B. B. S. ebenmesue.

Foliorum rosarum Dragmas. xv.

Rx Liquiricie rase. mude—————Dragma viij.

Ligni aloes boni

Sa ndelorum macocir. An. Dragmas. iij.

Linamomi electi————— Dragmas. v.

Macis

Barioffilorum An Dragmas. ij. 2℥.

Gumi arabici

Dragaganti An. Dragmas. ij. 2ij.

Rucis muscate

Lardemomi

Balange—————An Dragmam. j.

Spicenardi Dragmas. ij.

Musci Scrupulum. j.

Ambre Scropulos. ij.

¶ Sirupi rosarum 2 sirupi de cortice citri quantum sufficit.

Elctz degemis. Secundum ebenmesue.

R Albarum margaritarum	Dragmas.ij.
framentorum Saphiروزم	
Jaccintorum Sardinum	
Granatorum	
feruzegij	An. Dragma.i.ꝛ ꝑ.
zedoarie	
Deronigij	
Lorticum citri	
Macis	
Seminis alfelegemenic	An. Dragmas.ij.
Corallozum rubeorum.	
harabe	
Limature ebo:	An. Scrupulos.ij.
Ben albi	
Ben rubei	
Bariosillozum	
zingiberis	
Piperis longi	
Spice	
folij	
Eroci	
heyl	An. Dragmā.i.
Zrosiscozum dia rodon	
Uigni aloes	An. Dragmas.v.
Linamomi	
Balange	
zurumbet	An. Dragmā.i.ꝛ ꝑ.
foliozum auri	
ꝛ argenti	An. Aureos.ꝑ.

Concordiē
pharmacopolarum
Barcinonensium: in medici-
nis cōpositis a Marcisso So-
lano secundo Barcino-
nensi: integrę anti-
quorum maiest-
tati restitute
Fauentię
Gottholanor.
Anno D.
D. m. c. xlv.
✠

Illustri domino Doctori Ma

ximo Narcisso Vertumno Neapolitano vñi Caroli
Quinti Caesaris sepe Augusti archiatro Narciss^o So
lanns Secundus Barcinonensis salutē perpetuam.

Aspicienti mihi identidem heros amplissi
me aestuosū inuidiæ pelag^o quo pene obru
untur doctores iclyti ab scolorū turba mul
tiplici quam verentur: et præsertim si splēdi
dum aliqd suis compar ingenijs in lucē emi
serint: querulus quidā protinus langor af
fuit: quomēns animus cupiditas exterrita
iacēt. deficiunt. pereunt. rauca vox clamat. Quis rustico intel
lectus est locus subter fugientibus doctis: Imbecilli quis vi
gor animæ: dum maximæ clarum proceres timent: Quæ rati
dē vulgari fiducia sese vbi retrahūt præcipui. Minervæ cult
tores: Fecere itaq; ac non immerito isthæc omnia: vt mihi ipi
non fidam: in memet ipso deliteam. sileam. At amīcorū iustis de
siderijs nō moueri: ipsoꝝ precibus non flecti: eorū æque vo
luntati non obtemperare: quis nō inhumanū iudicabit: nemo
profecto. Tibi etiā excellēs Narcisse Vertūne qui Carolo Cæ
sari a salute præses absq; munere iſeruire: te sine mēis fructu
adire: id eorū marime ac iūstū est. Quē tibi notū ad sublimia nō
bilitas tua nō erigit: Quē pulchra sequi omnigena doctrina tua
nō cogit: Tot enī tibi corporeas vites spiritus mulier a: anie or
namēta natura ipsa cōcessit. Tanta tibi donā hīlaris fortuna tri
buit. Sic tibi demū iusto Imperatōꝝ fauet vt ad te p̄ ficiendā
marime Natura. Fortuna. Cæsar videantur cōtendere. Saluta
turo te igitur mihi qđ munus offeram: occasio præsens. arripit
Petiere a me nuper Ioannes Pedrola et Ioannes Laza
rus Rossellus Consulti Barcinonēsum pharmacopolarum
Consules: suas vt in cōpositis medelis cōcordias cernerē: eas

ut cum mea notata manu: tum sua integritate stabiles bibliopolis imprimendas traderent. Quibus iusta compenditione deuctus dum obtempero: minus tibi hec te licet indignum haud tamē iniucundū paro. Verū ecce iā p̄optus ē animus: iam labor assumitur: est iam demū absolut⁹ liber. Inuides suscito maleuolos irritos: barbaros in me commoueo. Detrahent hi: latrabūt isti: volumē ⁊ me demū p̄sequentur reliqui. Sed quid mihi poterit ī hac re pulchrius enenire: qđ vtilius: quid delectabili⁹? Laudabitur a bonis euigilat⁹ labor: ab iniquis dū mea stātū incurias haurient: hec ip̄m op⁹ emaculabitur. Marcillus Marcisso faueat: ⁊ nihil pendet blepharos. Solano Certum⁹ constet: ⁊ cū sibi indulgeat: dū studiosis p̄sit dum posteris bene cōsulat: vipereas æmulorū linguas cōremnet. Mei ū enūmero vermes hos qui extra putres feces in q̄b⁹ cæti sunt: viuere non possunt: in sua tabe fac missos: te ip̄m metire: te ip̄m agnoscere: vide qđ aggrēdens. Pusillus est mihi genius: q̄ autē audeo magni laboris est omnis. Trigua est in me bonarū literarū notitia: at id quod rētorū erimū rei medicat pelag⁹. Quid igitur labere terreber: dñficiet in me ferasan vige: minime. Te etenī patrono p̄picio: te forlici fente ⁊ tererū: mearū rectore clarissimo resurgit spiritus: instaurātur vires: intellectus acies illustratur. Totū ideo quod huic libro meis vigiliis dabo: tibi iure debitum libēter accipe. te siquidem ceu p̄dhorbo mihi aspirāte id quicqđ ē faciam. Et si patrīs in delat cōsultis omnibus ⁊ viris egregijs me plurimū debere censeat: cūc: cum erga me animis ad hoc opus mihi exortat: hūc vires: Perseuerantibus q̄bus: ⁊ te libenter res meas amplectēte dummodo maximus. deus adsit: Marcillus Marcisso ampliora dabit. Datum Barcinone: xiiij. mensis Septembus. Anno. M.D. lxxv. Vale.

Joannes Pedrosa et Joannes

Lazarus Rossellus pharmacopole: atque idē pharmacopolarum artis et collegij huius indytrę vrbis Barcinonis Cōsules illustri viro: et ornatissimo equiti: et eximio medicinę doctori Marcisso Solano Secundo salutem et felicitatem. D.

Humana societas qua omnis respublica cōstat: ornatissime multis et claris virtutibus eques: et eximie optimarę artium ac salutiferę medicinę doctor: nullis armis: nulla potentia: nullisq; opib; ęque atq; cōcordia ppagatur: vt pote cū sit par ipsa vinculu charitatis: quam nū si habuerimus (vt Apostolus dicit) facti sum; velut ęstonas: aut cymbalum tinens. Concordia igitur collegia crescūt: artes instruantur: cōmune bonū cōseruat. Quapropter bene ab vnanimi pharmacopolarum collegio statutum est: vt portiones: aut sicuti greci vocāt pharmaea: omnesq; medicinę quas cōpōlitas vulgo appellare cōueuimus: quasq; in suis pharmacopolarum quicq; myzopolis siue officinis cōfectas atq; ordinaturas et eas ęgoratibus exhibitis medicinę doctoribus pparatas habent: ex cōsonante vnus opis cōpilatione tanq; et limpidissimo totius consummatę doctrinę fonte cōponantur. Nam cum innumerabiles pnedocrores et archiatri antidotaria tam syrupor; siue potionū: et aliorioriorum: quam etiam pillularum siue (vt gręci dicunt) cataportiorum: et trochiscorum et vnguentorum non modo exterioribus sed etiam interiorib; corpor; morbis vtiliū accurate composita ediderint: tamē ex tam multiplici varietate cautius hoc rpe visum est: vnū opus qd esset tutissimū compilare: quodq; ab omnib; de cetero reliquis post habitis obseruetur. ffacile profecto fuit inter ciues cōmunis salutis ad modū studiosos in hanc potissimū sententiā concordibus suffragiis ire: Sed idoneū tot laboribus subeundis: ac tantis difficultatibus cōponendis: et superuacuis resecandis auctororem inuenire: difficillimū habebatur. Et cū essent in nostra vrbe non pauci profūda huius salutiferę scientię peritia pollentes doctores: tamen in vnus Marcissi Solani profugū tanq; irrequillissimū ex alto portū ab vniuerso prudentissimor; pharmacopolar; collegio itum est: Siquidem oēs norunt id: quod nemini ptereq; vel in uido (vt humana est perniciēs) vel detractoz latitare potest. Nam (vt omittamus) quāta cū ęture tunatus ad cōparandas omnes doctrinas liberalibus studiis puericiam: mox adolescentiam excolueris: quantisq; lucubrationibus sudādo algensq; peregrinationes studior; gratia sustuleris: quis ist hac maturiore ętate nesciat: quam tam humanę vitę ab intempestiua morte redimendę experientiā his affecutus? Profecto Esculapius et is apollinis diuini vtiq; medicinę iuentoris filius vnā Tyndaridam ad vitā reuocasse fabulata est (vt plinius tradit) antiquitas: id quod nos haud procula vero ab esse arbitramur. Quippe qui multos in hac vrbe vitam iam desperantes Marcissi Solani genio (qd citra adulationē dictum scimus) ad vitā deo aspirāte reuocatos et passim et quotidie videmus. Quā in re haud paruam tibi pęstet opem chirurgoz facile princeps: medicoz vero haud vltimus Marcissus pater. Non est cōdam medicina inferius: qd vtr bonus omnium suffragio pędicaris: quicq; plures natiua ęparitate natiuaq; liberalitate: qd vel salario: vel largiōibus strenis sanas. Admissi igitur heroica quadam facilitate oblatas a nobis delegantis collegij pces. Itaq; iam ipsa compositarum siue portionum siue medicinarum cōpilatio ex antiquor; doctorum fontibus hausta: multaq; lima excruciatā sole clarius radiat. In quibus quic

dem vigilijs operas in patriam tuā promptumq; officium tuum vñ res approbāt: rñ
postea incorruptius collaudabunt. Quis enī non videat Marcissum Solanū in tam
nec: sario opere antiquos doctores nō modo imitatū: sed etiam emulatū: traducto
zōm Euangelistā. Alben. Aduē: et medicinę principem Auicennam: et interpretem
Galenum: postremo (vt alios omitram) aureū Dioscoridem? Quamobrem debet
tuis p̄claris virtutibus Barcinonense pharmacopolarū prudentissimorū collegiū:
debet tux humanitati cōpositisq; sapienter moribus: debet postremo huius gra
tia ingenio ac perspicacitati tuę complures: ad quas vox tua conuolabit nationes
(vt poeta eleganter dixit)

Dum ponto innabunt cete: dum sidera coelo

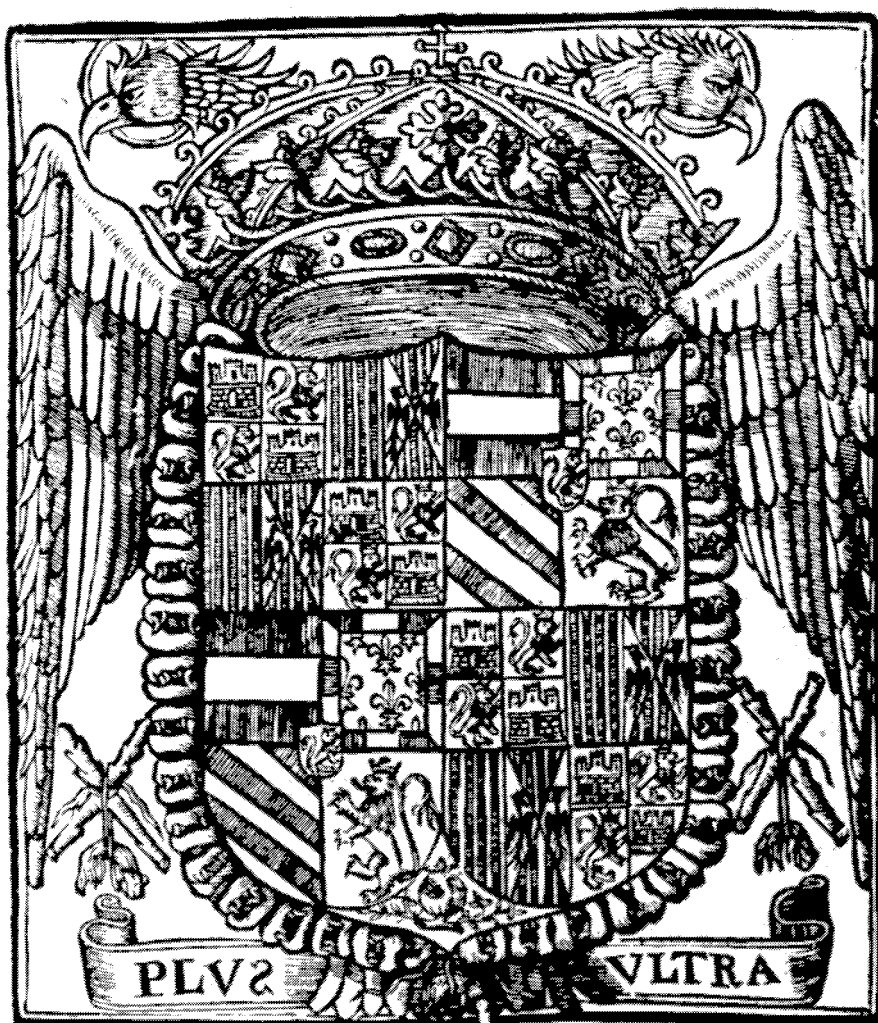
Lucebunt: dum sol indo se litore rolet.

Quis enī sumus philosophus? Quis eminentissim⁹ astrolog⁹? Quis iculpabilis vi
ta ac mortis vaticinator? Quis postremo q̄ nouit ea: quę Hippocrates gr̄co versicu
lo dictitabat oportere medicum de ægrotō p̄dicere: vt Macrobius memorat?

Tateonda: tateffomena: cai proteonda. id est

Que sint: quę fuerint: quę mox ventura sequentur

Itempe Marcissus Solanus: qui (vt est eruditorum indicium) Si in Socratis scho
lam apud maiores incidisses: Plato. Si in Platonis academia: Aristoteles. inue
ro in Aristotelis gymnasiū vel Calisthenes vel Theophrastus eras. Hunc in His
pania editus ac virilis gratis vestibulum agens: quidnam hūc omnibus: nisi solā re
nerandam verustatem debes? Nam cum antiquorū antidotaria archiatri orum in su
is etiam idiomatibus linguisq; deprauata frequentibus in locis deprehendātur: et p̄
iterpreses (vt librariorū et calcographorū latā culpā omitram) x̄p̄ h̄breo: Gr̄coq;
ac Latino: necnō Arabico et Chaldeo: atq; alijs peregrinis sermonib⁹ nō per omnia
et vix quaque sincere fuerint translata: vt a iuis (si reuulceret) auctoribus vix ag
noscuntur: haud sine Herculeis quibusdam sudoribus recastigari ad vnguem: inq;
vnam consonantiā et concordia redacta tanq̄ in illustri monumento p̄cientibus ac
posteris reponi potuerunt. Sed post hanc tuam Marcisse Solane eques ornatissime
atq; eximie optimarum artium et salutiferę medicinę doctor compilationem nihil
ambiguitatis: nihil cōtrouersię: nihil de prauationis et ophtalmię formidādū oc
curret. Quinimmo omnes prudentiores pharmacopolę tanq̄ ex rediuiso diuitiarū the
sauo pharmaca siue medicinas (vt attigimus) compositas: quas in suis m̄ropolis si
ue officinis et venales et vendibiles p̄paratas habere consueverunt: hinc omni g
norantę nubilo: et citra insidiantē hominum vitę temeritatem depromere valebunt
Laudandum enim potissimū est: cum bonus doctusq; medicus sanctę pharma
copola occidat: tunc enim medicina venenū est. Sed quatenus dignas tanto mune
re gratias tibi Marcisse Solane agere: qui virtutis p̄m̄ium veram laudē immorta
leq; nomen tanq̄ trophęa ducis: facultatis non esse nostre: ingenue fatemur: optum⁹
maximus Christus cooperantem e coelo gratiam infundens suppetante virginis in
tactę p̄sidiō tux voca cummulatus largietur voluntati. Datū Barcinoni vigeli
mo quarto mensis Septembris. M. D. xxxv. Vale.

**De Electuariis et
confectionibus.**

Electuariū de aromatibus

Secundum Alben et Desuem.

Ecipe.

Ligni aloes crudi
Rosarum ℥iij. Aureos. xij.
Ballie muschate
℥Dente sicce
℥Dacis
Doronigi
Piperis longi
℥Lucis muschate
Spice

℥Assiae
℥Dasticis
℥Innamomi
℥Paryophylorum
℥Sari ————— ℥iij. Aureos. iij.
℥alami aromatici ————— Aureos. iij.
℥Roci
℥ardamomi maioris
℥ardamomi minoris
℥Sandali albi
℥Sandali citrini
℥Sandali rubei
℥Rha Barbari
℥osti
℥ubebay

& heisim
 Zingiberis.
 Seminis foeniculi.

Anisi ————— An. Alu. ij.
 Sacchari ————— .3. vi.
 & Diue aromaticæ ————— .3. xij.
 Mellis dispūati quantū sufficit dosis ei⁹ est a. 3. ij. vsq; ad Alu. iij.

Confectio alchermes Secundum Alben & e.

Ecipe Seram tinctam ex chermes
 circiter .℥.j. ⁊ propue cuius tinctura non pigret
 spatiū extensum: ⁊ submerge eam in succo pomor
 rum dulcium: ⁊ aqua rolata An. ℥.i. ⁊ .f. ⁊ dimitte
 te die vna deinde fac modicū bullire donec aqua
 rubeat deinde extrahe ab ea seram: et expume
 eam: ⁊ pone in ipsa sacchari Tabarzet .3.℥. et
 coque vsq; dum habeat spissitudinem mellis: ⁊ remoue ab igne: et
 projice in eo calido ambre crudę minutarum inscissę .3. iij. ⁊ dimitte
 te in eo liquefieri Deinde pice super ipm puluerē harum specierū.

Ecipe Rigni aloes crudi
 Darleni ————— An. 3. vi.
 Lapidis lazuli loti: ⁊ preparati .3. ij.
 Albarum margaritarū ———— .3. ij.
 Aluri boni ————— .3. j.
 Muschi boni ————— .3. j.
 Confice: ⁊ sit dosis ei⁹ ab Alu. .j. vsq; ad .ij. ⁊ .f. ⁊ est bonū ⁊ expū.

Confectio de muscho dulci, Scdm. Alben & e.

Ecipe Aroci
 Doronigi
 Zeduarię
 Rigni aloes
 Adacis ————— An. 3. ij.
 Albarum margaritarum
 Setę crudę adustę

CONCORDIA
PHARMACOPOLARVM
BARCINONENSIVM
DE COMPONENTIS ME-
DICAMENTIS COMPOSITIS QVO-
RVM IN PHARMACOPOLIIS VSVS
EST NVPER ACCVRATE RECOG-
NITA DILIGENTER EXPVRGATA ET
ANTIQVAE INTEGRITATI
FIDELITER RESTITVTA.

CONSVLIBVS
*Collegij Pharmacopolarum Bernardo Domenech &
Ioanne Benedicto Pau.*

del Collegio De la concordia de Jesus De barcelona

CVM LICENCIA ET PRIVILEGIO
BARCINONE.
Typis Huberti Gotard. Anno à Natiui. Dñi
1 5 8 7.

EGO F. Petrus Satorres ordinis Prædicatorū, Sacræ Theologiae Professor, ex Commiſſione admodum Illuſtris ac Reuerēdiſſimi D. D. Ioannis Dīmæ Loris Episcopi Barcinonenſis, diligenti cura attentaque aure librum hunc cuius inſcriptio eſt, Concordia Pharmacopolarū Barcinonenſiū de componendis Medicamentis compoſitis, quorum in Pharmacopolijs uſus eſt &c. recognita nunc denuo, per egregios Franciſcū Domin go, Henricum Sola, & Petrū Benediſtum Soler, Artium & Medici nę doctores, pro Collegio Medicorum, & Bernardo Domenech & Ioanne Benediſto Pau, pro Collegio Apothecariorum eiufdemq. Collegij Conſules, audiui, ſolertiq. animo quo ad Sanctam Ortho doxamq. ac Catholicam Fidem ſpectat examinaui, & nihil eidem Fidei ac bonis moribus contrariū diſſonūue reperi, immo Medicis Pharmacopolis ſimul ac Chirurgis, & omnibus denique valde vtilem iudico, & neceſſarium, & dignum typis mandari, in quorū fidem hæc ſcripſi & meo nomine roborauī 29, Septēbris. 1587.

Frater Petrus Satorres qui ſup.

NOS Ioannes Dymas Loris Dei et ſanctæ Sedis Apoſtolica graciã Episcopus Barcinone, viſa approbatione prædicta, huius libri cui titulus eſt Concordia Pharmacopolarum Barcinonenſiū de componendis Medicamentis compoſitis, quorū in Pharmacopolijs uſus eſt, &c. recognita nūc denuo per doctores Artiū et Medicina ac etiā per Pharmacopolas in ſupradicta approbatione dignatos, concedimus licentiã imprimendi eum in noſtra Dioceſi, Dat. in Palacio Episcopali Barcinone die prima Octobris. 1587.

I. Episcopus Barcinonenſ.

NOS DON PHELIP per la gracia de Deu Rey de Castella de Arago Compte de Barcelona, &c.

NOS don Manrique de Lara de la S. C. R. Magestat, Conteller Lloçinent y Capita general en lo principat de Cathalunya y Còptrats de Rosello y Cerdanya. Perquât per part dels amits dela Real Magestat Bernat Domenech, y Ioan Benet Pau Consols del Collegi dels Apothecaris de la present ciutat de Barcelona, nos es estat representat que per lo que conue al Benefici de la salut general lo dit Collegi, concordablement ab lo Celebre Collegi dels Doctors en Medicina de la present ciutat, se hareuist, purgat, corregit, y en molt augmentat vn Llibre ja enlo passat diuerles voltes imprimit en llengua Llatina intitular, Cōcordia Barchinonensium Pharmacopolarum de Cōponendis Medicamentis compositis quorum in Pharmacopolijs vsus est nuper accuratè Recognita, Expurgata, & Antiquè Integritati Restituta. Supplicant nos que attes y considerat lo fruyt que de la obseruacio de dit llibre ha de redundar en la Art de dits Apothecaris, y ala comuna salut, y lo treball y gastos han tingut en fer dit llibre, fossen seruit donar los llicencia y facultat de imprimir, o fer imprimir y vèdrer, y no res menys prohibir y vedar, que per tèps de vint anys ninguna altra persona puga imprimir, ni fer imprimir, ni vendre lo dit llibre en lo present Principat de Cathalunya y Còptrats de Rosello y Cerdanya. E nos attesa la approbatio feta de dit llibre, e que per ella cōstala matèria de que tracta esser molt vtilosa y profitosa per la dita Art dels Apothecaris y ala salut publica, hauem tingut per be de concedir los la dita llicencia. Perço ab tenor de les presents de nostra certa sciencia y Real auctoritat de que vsm donā llicētia y facultat als dits Bernat Domenech y Ioan Benet Pau Consols de dit Collegi dels Apothecaris de la present ciutat, y a sos successors en dit Collegi q. per temps de vint anys del dia present, e infra scrit en auant comptadors pugan hils sia llicit y permes de fer imprimir y vendre en lo lloch, o part a honr ben vist los sera en los dits Principat y Comptats lo dit llibre, prohibint que ninguna altra persona puga imprimir ni fer imprimir enlo dit temps lo dit llibre sino los dits Consols de dit Collegi dels Apothecaris, o los qui tindā llur poder y comissio particular per dit effecte sots pena de perdre dits llibres que hauran imprimit y los mollos dela impressio. Manant a tots y sengles Officials axi Reals com de Barons, que la present nostra llicēcia facultat y prohibicio, tinguen, guarden y obseruen, tenir, guardar y obseruar fassen juxta la seria y tenor della y no fassen, ni permetan esser fet lo contrari si la gracia de sa Magestat tenen chara, y vltra de sa ira e indignacio en pena de mil florins de or de Arago als cofres Reals applicadors desijē no ingorran. En testimoni de les quals coses hauem manat despachar les presents ab lo Segell Real Comu al dors segellades. Dat. en Barcelona a diuuyt del mes de Iuhol. Any de Natiuitat de nostre Senyor mil sinch cents vuytanta set.

Don Manrique de Lara.

V. Managat Cancel.

V. Don Ludouicus à Peguera pro
Regente Thesaurariam.

In diuerforum Locumt. xvij. Folio. CCIII.

BERNARDVS DOMENECH ET
IOANNES BENEDICTVS PAV PHARMA-
COPOLÆ IIDEMQVE PHARMACOPOLARVM

*Artis, & Collegij Huius Barcinonensis Ciuitatis Con-
sules, Studiofis Lectoribus: S.*

V M multa, ac varia facultatū, disciplinarūq; genera, homi-
nū industria Dei. O. M. ope adiuta, à totius orbis primor-
dio vsq; ad hanc nostram ætatē, vt vitā ornatior, ac tutior
esset. sint inuenta: tamen nulla Ars, nec ad singulorū homi-
num salutem, incolumitatemque conseruādā vrillior, nec
ad communes eorum sedes, ciuitatesq; tuēdas cōmodior
vna Medidina potuit excogitari. Namq; si miserrimam hominum condi-
tionem inspiciamus, eorūq; statum animo ac etiā oculis contēplemur:
apertē cernemus, nullam esse nationem, quæ vsitato quodam, sibiq. fami-
liari morbo nōn opprimatur: nullumq. esse hominem priuatum, qui non
priuato quodā ægritudinis genere vexetur. Si vero hūmani Corporis par-
tes enumeremus: si illud in elementa, ex quibus conficitur, & constat, dissol-
uamus: inueniemus, nullum esse elementū, quod illi varios dolores, nullam
eius esse partem, quæ illi varias ægritudinum, molestias non possit adferre.
His si quas calamitates ab aere, ab æstu, à frigore, à cibo, à potu, à nimijs
exercitationibus homines accipiunt: si deniq. nouos, & numquā antea au-
ditos morbos, qui nostrā subito naturā inuadūt, adiungamus: quid nostrā
hac miseria miserior, aut calamitosius esse potest? Ex quo quis cam Artem,
cuius ope, & adiumento, ab his omnibus malis, & incōmodis eripimur, &
abducimur, summam nobis vtilitatē præbere, non percipiet, ac intelliget?
Præsertim cū, semper ea huius disciplinæ extiterit benignitas: vt nō aliquot
post seculis ad nostram naturā infirmā, & imbecillē leuandā accesserit:
sed simul cum hominibus, ad eos adiuuādos, ad eorum salutem continen-
dā, ad ægritudines minuēdas, ac potius omnino tollēdas nata, & alta
vere dici possit. Namq; vbi primum nostri primi Parentes ab illo felicità-
tis, & quietis plenissimo statu, in luctuosam quandam molestiarumq. com-
fertam vitē diuinationem decidissent: nullum citius malum, nec quod mā-
gis eorū corpora excrucicaret, fuerūt experti, quā dolores quā morbos, quā
ægritudines. Aduenit statim Medicina, eorum grauissimo, & æterbissimo
casu cōmota, eisq. se aperte intuendam, & conspiciendā benignissime præ-
buit: vt quos vnus arboris fructus, in tot malorum genera deiecisset: illis
omniū Arborum, Fruticum, Herbarum, ac denique Plantarum omnium
Radicibus, Lignis, Caudicibus, Folijs, Floribus, Fructibus, Seminibus, Bac-
cis, & Lacrymis, omniūq. Lapidum, Metallorum, & Animalium vrbibus
in mede-

mederetur. Quę omnia Medicinam sic vtilem esse, vt nulla sit Ars vtilior: sic antiquam, vt nulla vetustior ostendunt, ac patefaciunt: ita, vt si vtilitas cum vetustate cōtendat, quę illarū victrix sit discessura, difficillimū sit dijudicare. Quod si tantū dignitatis, ac splēdoris Medicinę tribuitur, quo honore, & laude Pharmaceutice, quę inter eius, primas partes non immeritò enumeratur, est celebrāda? An Medicina, vt variorū Animalium, terreorum corporum, vel Plantarū partes, quas ad suos vsus accōmodat, cuius facultatis, roborisq. sint agnoscat, non Pharmaceuticē in consilium adhibet? An sine eius pręsidio potest Medicina tot res, quę ab vltimis pene terris ad nos importantur, cui ægritudini sint aptę, qua ratione parādę, quomodo inter se miscendę, inquirere, aut perscrutari? Pharmaceutice simplicia quę vocātur medicamenta exactē cognoscit, eorū vires inuestigat: atq. aliquando, dū decoquit, dum macerat, dum lauat, dum quassat, & cōterit, eas immutat, eas extenuat, eas corroborat, & sæpe quod medicamentis Natura dedit, aufert, quod non dedit, adiungit, aut quod ipsa à Natura habent, illud melius, ac robustius reddit. Huius tandem Artis ea præstantia, & amplitudo est: vt nihil Medicina ægrotis, vt illi amissam salutē recipiant: nihil sanis, vt eam tueātur, sine illius munere præbere possit. **QVOD CVM MAIORES NOSTRI** animaduernerent, ducentis aut eò circiter ab hinc annis, publicis institutis atq. decretis nostrū Pharmacopolarum siue (vt vocant) Apothecariorū Collegiū erexerūt: eiq. certas leges, & instituta, quibus ea quę illius erant partiū administraret, ac regeret, præscripserūt. Quę postea emmendata, & immutata, fuerunt: donec experiētia fuit compertum, esse illa eiusmodi, vt Reipublicę multum vtilitatis, & ornamenti essent allatura, & Regijs meritò confirmari, ac stabiliri priuilegijs possent. Quę hoc etiam tempore ita obseruātur: vt non solū à Consulibus Senatuq. Barcinonensi multū dignitatis, & amplitudinis, sed etiā cū ab immortalis recordationis superioribus Regibus: tū à nostro Potētissimo, ac Sapiētissimo Rege Philippo, nunc denuò plurimū firmitatis, roboris, & ornamenti acceperint. Veteres illi Pharmacopolę in ipso nascentis Collegij exordio in hac vna re omnem suam operam, & industriam collocarūt, vt Pharmaceutices dignitas, & splendor nulla ratione minui, aut deleri, videretur: immo, quantū fieri posset augeretur, & cresceret. Quam consuetudinē noui à veteribus acceptā imitātur, earundēq. rerum, quibus illi operā dederunt, studiosi, eas quam diligenter, accuratēq. possunt, efficiunt. Illi, vt ex omnibus Officinis medicamenta probē, exactēq. cōfecta prodirent, eademq. præstantia, & viribus essent, vt lege caueretur, (inter alia) nē cui ad Pharmacopolarū Barcinonensium Collegium aditus pateret, quin ab ipso Collegio de eius eruditione maximū fieret periculū, curarunt. Neq. vero hic incredibilis horū Procerū huius Artis illustrādę cupiditas cōstituit. Namq. cum viderent, tot sapientissimos viros inter cætera, quę de Medicina disseruerāt, hanc quoq. cōpositorū medicamentorū partē suis scriptis illustrasse: subq. vna, & eadē

inscripti

inſcriptione varia medicamenta ex varijs ſimplicibus, varia proportione, varioq. ordine, & artificio cōpoſita, ex quibus varij etiam effectus elicerentur, inueniri: vt in hac clariffima Ciuitate, (cuius ſemper leges, & inſtituta vniuerſi orbis Prouincię cęteręq. Vrbes imitata, & amplexę ſunt) exactę, & abſq. vllijs vitij ſuſpicionē ſingula medicamenta ſuis inſignita nominibus, vbique eadē ratione perficerentur: pio quodā Pharmaceutices augendę ſtudio, non ſine multorū huius pręſtantiffimę Artis peritorum conſilio, cum celeberrimo doctiſſimoq. Medicorū Collegio conuenientes: illud effecerūt vt quibus medicamētis Medici vti vellent, ea numquā Pharmacopolę immutaret. Librum ediderunt, quē, quod ex amborum conſenſu collegiorū in lucem prodiret, Concordiā nominarūt. Hunc vtrumq. & Medicorum & Pharmacopolarum Collegium ſępe emendauit: ei addidit, ab eo detraxit, quę pro temporum varietate addenda, aut detrahenda videbantur. Poſtremo cū iam multo ab hinc tēpore, multum laboris, & diligentię in eo emendando ſit ab vtroq. Collegio collocatum: quibuſdam rebus, quę ſuperuacaneę videbātur, detractis, quibuſdam, quę deſiderabantur, additis: quibuſdā etiam in meliorem ordinem reductis, vt Reipublicę maxime ſit vtilitati, obſeruato eodem antiquo Concordię nomine, noſtrum Pharmacopolarū Collegium in lucē, omniumq. conſpectū profert. Idq. eo conſilio: vt omnes Pharmacopolę eo vtantur, atq. quemadmodum noſtrum Collegium Reginorū auctoritate Priuilegiorum inter illos, qui eius ambitu continentur cōſtituit: nullus alia compoſitorum genera, pręter illa, quę in hac ipſa Concordia omnium conſenſu deſcripta ſunt, conficiat. Nec pro ſimplicibus medicamentis quibus deſtituimur, alia pręter illa, quę in ipſa Concordia traduntur requirat: nec obſcuras nomēclaturas & voces aliter interpretetur, ac expoſitas inueniet. idq. firmū, & ratum, tamquā aliquam Pharmacopolarum legem Collegium eſſe vult, donec aliud vtilius videatur. Hic verò tota ratio & artifiçiū, in quauis compoſitione conterendi, decoquendi, aut quomodocunq. aliter medicamenta præparandi, aut ea miſcendi, & cōficiendi, eā ob cauſam in aliquibus eſt prætermiſſum: nèquis falſo exiſtimans quæcumq. ad rem pertinent, hoc libro eſſe ſatis explanata, neceſſariarum omnium rerum imperitus, rudis, atq. ignarus ad Pharmaceuticę exercendam accedere auderet. Non enim, vt vniuerſa Ars eo tradatur, ſed vt artis penitus periti eo vtantur, hunc librum editum fuiſſe, eſt iudicandum. Pōderum quoq. ratio antiqua ex Nicolao, & Arabiciſ quibuſdam olim deprompta in hoc etiam libro obſeruatur. Libra duodecim vnciarum, Vncia nouem drachmarum, Drachma trium ſcrupulorum, Scrupulus viginti frumenti mediocriſ magnitudinis granorū, cōſtituitur. In medicamētis vero, quorū auctores nec Nicolaus, nec Arabici fuerūt, ita ponderum ratio eſt habita, vt ex noſtrorū ponderū vſu illorū proportio minime immuttetur, nec varia efficiatur: ſed idē artifiçiū, atq. eadē viſ quam illi primi eorū inuentores illis tribuerunt, retineatur. Hunc librū omnes Pharmacopolę ſumma beneuolentia excipiēt: ſi illū non ſine magno vtriuſq. Collegij labore, ac diligentia perfectum fuiſſe, ſibi ante oculos proponent.

I I D E M

IIDEM COLLEGII PHARMACOPOLARUM Consules In Suam Concordiam.

*Empedocli magno fuerat Concordia primum
Principium rerum, solaq; cuncta mouens.
Sola putabatur Lapidēs, Animalia, Plantas,
Ac sedem celsi constituisse Iouis.
Empedoclem sequimur, cuius Concordia mundi
Causa fuit magni: Nostra salutis erit.
Corporis hæc elementa reget: si sciet vllum
Ad Pacis leges omnia mitis aget.*

A D L E C T O R E M.

ERRATA QUAE INTER EXCVDENDVM EXCIDERVNT, HAEC SVNT,

Primum omnium, Codice F, qui sextus est in ordine, paginis. 61. 62. 63. & 64. quæ se mutuo consequuntur, Titulū seu Inscriptionem pro instituti ratione corrige, id ipsum præta Codice R, qui decimus septimus est, pagina. 198. Ad hæc numeros. 1. pagina. 35. & pagina. 56. 2. etiam pagina. 189. proprijs simplicibus adscribe, vt suis notis marginalibus apte respondeant, transpositi enim sunt.

DEINDE,

TEXTVS

In quo lineas omnes etiam non completas, vt in: tēgras numerato a maiori Titulo incipiens vsq; ad extremum finem paginae.

ERRATA
SIC
CORRIGE.

ANNOTATIONVM

Quarum alia in ordine totius notatæ paginae sunt computandæ (vt in quibus absidet Stella) reliquæ proprio numero.

PAGINA. LINEA. VBI LEGITVR. LEGE.

2	31	Amni,	Ammi.
3	20	optime,	optimę.
3	34	Smina,	Semina.
3	36	impon,	imponi.
4	12	quant,	queant.
4	13	posint,	possint.
4	36	robustusq;	robustusq;
4	38	despumati,	despumati.
5	17	Theriacara,	Theriacam.
9	15	celerrine,	celerrime,
31	25	Capobalsami,	Carpobalsami.
33	21	Caryphylorū,	Caryophyllorū.
44	10	Mellis despumati	Moschi.
44	11	Moschi,	Mellis despumati
44	16	Glycyrrhizæ,	Glycyrrhizæ.
58	15	despumati,	despumati.
71	17	Scænanthi,	Schænanthi.
106	30	Senæ trita,	Senam tritam.
111	23	opportuno,	opportuno.
116	19	exactis,	exactis.
138	21	Eptihymi,	Epithymi.
143	27	Opopanacem,	Opopanax.
155	31	C C H O I Æ,	C O C H I Æ.
162	6	bocicæ,	bocicæ.
166	2	duobus die busue	diebus duobusue
177	3	Iacobi,	Iacobi.
179	27	Aquæ,	Aqua.
182	28	salua,	salua.
191	16	VTINVENTVM	VNGVENTVM.
196	25	GALENI,	GALENI.
207	2	Sulphuris,	Sulphuris.

PAGI. ANNOT. LIN. VBI LEGITVR. LEGE.

3	* 2	4	trescentum.	trecentum vel
				tercentum.
8	3	20	sangunem,	sanguinem.
10	2	1	Cepit,	Cœpit.
38	* 3	1	Chefin,	Cheisin.
46	1	1	Sacacul,	Secacul.
48	1	10	mirusq;	minusq;
56	1	8	Officiua,	Officina.
61	1	9	fœmina,	fœminea.
99	1	34	Battisolerā,	Bactisoleram.
152	* 2	1	Elatetium,	Elaterium.
159	1	1	ez,	ex.
159	1	7	destuentur,	desituentur.
165	1	4	infugonis,	infusionis.
177	1	3	proeureturt,	procuretur.
177	2	2	Theriora,	Theriaca.
201	* 2	1	Mucilaginis,	Mucilaginem

SED nec mireris Candide Lector, si aliquibus Codicibus (hoc nomine) videatur fieri iniuria, vbi quædā ex his quæ subieciuntur restituenda inuenies, quoniam interdū, quando licebat per otium sub prelo iacentē paginā de nouo animaduertere iam aliquot excussæ erant, in quibus sane locum non habuit nostra diligentia, quare quæ reliquæ tantum erant instaurari in tēpore potuerunt, & similes mendas non recipere, in quibus nimirū vel nostra prius defuit cura vel postea Impressorū hæsit incuria. Quæ igitur totius orationis sensum poterant deprauare, vel proprii vocabuli vim conspurcare, hic tantum transcribere visum est, reliqua parui momenti, a quibus nihil horum impender, sed solū habent vnius literæ quandoq; excessum, aliquando defectū, (neutrū quod imponere possit) subfultim elatam positionē, subter depressam, vel separationem incomptam, cōsultō prætermisimus, indignam eorū notationē æstimati: at non ita illorū te incautū & in suspensio (vt aiūt) relinqui volumus, ne minutulos quosdam hosce errores offendens, nos in illis iure offendere posses: quod tamen nec si euenit, hisce temporibus, molestē feremus, probe conscij in rebus humanis, nihil adeo exactum, elaboratū, perfectūq; omni ex parte esse, quin cicatricis aliquid recrudescat, quæ nouo quodam splenio opus habeat: nobis enim sufficet suscepto muneri debitē simul, ac beneuolē satisfecisse.

DE CONFECTIONIBVS

OPIATIS.

THERIACA ANDROMACHI SENIORIS ex libro primo de antidotis Galeni transcripta.

R Pastillorū scillinorū. *drachmas quadraginta octo.*

Pastillorum ex viperis—

Piperis longi

Succi Papaueris

Hedychroi Magmatis—

ān. drachm. vigintiquatuor.

Rosarum siccarum

1 Iridis Illyricæ

Succi Glycyrrhizæ

2 Seminis Buniadis dulcis

3 Scordij Cretici

4 Opobalsami Assyrij

5 Cinnamomi

Agarici—

ān. drachmas duodecim.

6 Mirrhæ—

7 Costi

Croci

8 Cassiæ

Nardi Indicæ

9 Schœnanthi

Thuris

Piperis albi

Piperis nigri

10 Dictamni

Prasij

ān. drachmas sex.

1 Hæc si haberi non possit, florentinā sume.

2 Sume Napi sativi dulcissimi semen, quale ab Occidentis colitur. & ex Vico ad nos adfertur, nostris Nap de Vic.

De Scordio vide quæ in Diacurcuma reposuimus.

4 Pro Opobalsamo Assyrio sume ex India occidentali aduehi solitū liquidū Balsamū.

5 Hic, & vbiq; Cinnamomū offēdes, tā in Græcorū & Arabū, q̃ Latinorū antiquorū & recētium cōpositionibus, cuiuscūque illæ generis sint, sume electissimæ canellæ, æquale pōdus, hac si destituaris, accipe minus bonæ duplū: cæterum oratos nostros volumus, vt nō leui diligētia electissimam procurēt Cannelam.

6 Ex Mirrha ad nos aduehi solita electissimam elige, & accipe.

7 Pro Cotto sume Ze-

doariam officinæ, vel duplum radicis Angelicæ. 8 Cassiam intellige ligneam, aromaticam hoc est, Cānellam ab exactissima parum deficientem. 9 Accipe Schœnanthi summitates. 10 Accipe electum Creticum.

A Rheip

2 De Confectionibus

- 11 Rheipontici
Sthœcadis
Petroselini
Calaminthæ
- 12 Terebinthinæ
Zingiberis
Radicum Pentaphyli

- Polij
- Iuæ Arteticæ
Styracis
Mei
- 13 Amomi
Nardi Gallicæ
- 14 Rubricæ Lemniæ
Phu pontici
Sem. Chamedryos Cretæ.

- 15 Folij Malabathri
- 16 Chalcitidis tostæ
Radicis Gentianæ
Anisi
Succi Hypocistidis

- 17 Carpoballami
- 18 Gummi
Seminis Fœniculi

- 19 Cardamomi
Seselis

- 20 Acaciæ
Thlaspis
Hyperici

- 21 Amni
Sagapeni

Castorei
Aristolochiæ tenuis

an. drachmas quatuor.

11 De Rapontico vt in Aurea Alexandrina diximus, intellige.

12 Resina Terebinthina vera & legitima sollicitè procuret, vbi verò fideliter procurata haberi nō poterit, Abietinā Resinā electissimam substitue.

13 Pro Amomo sume Calamum aromaticum officinæ, quo deficiente sume Garyophilos.

14 Rubrica Lemnia ex Lēno insula, quæ hodie Metelin dicitur, procuretur: hac deficiente sume Boli Armenæ veræ æquale pondus, vel Coralli preparati tātundem.

15 Accipe solum illud, quod ex Orientali India nō ita diu aduchū capit, Mali Medicæ folio simile, aliquantulum per extremū angustius, colore ex viridi pallefcente, tribus per longitudinē excurrentibus velutinerueis fibris, odoratū, Garyophilum leuiter olens: Id verò si nulla haberi arte, vel diligentia possit, Spice Nardi tantundē poteris substituere, vel Macis æquale pondus.

16 Pro Chalcitide vsta, sume Calcanthum vstum.

17 Pro Carpobalsamo, sume officinarum Cubebas.

18 Arabicum dictum intellige.

19 Pro quo nobis ignorato, id semen sume, quod Cardamomum in officina nominatur.

20 Pro Acacia, substitue Spissamentū Lentiscinū, hoc est, succū ex folijs Lentisci expressum ex arteq; extractū, & inspissatum. 21 Verum procuretur, in cuius defectum id semen sume quod nostris Cumi de port dicitur, vt in Aurea Alexandrina diximus.

Seminis